

Forslag

til

Lov om foranstaltninger mod lærermanglen i folkeskolen.

Fremsat den 7. december 1961 af *undervisningsministeren*.

§ 1. Undervisningsministeren bemyndiges til under den herskende lærermangel i folkeskolen at udsætte indtil 1. januar 1968 den i § 12, stk. 1 i lov om folkeskolen, jfr. lov-bekendtgørelse af 18. juni 1958 foreskrevne nedsættelse af gennemsnitstallet af børn i en skoles klasser samt til at udsætte indtil begyndelsen af skoleåret 1967-68 nedsættelsen af det i samme lovs § 12, stk. 3 for klasser for 6. og 7. skoleår anførte elevtal, der kan danne grundlag for en deling af disse klasser.

Stk. 2. Undervisningsministeren bemyndiges endvidere til for så vidt angår realklasserne at forhøje fra 24 til 30 det i lovens § 12, stk. 3, nævnte elevtal, der kan danne grundlag for en deling af klasser for 8.-10. skoleår.

§ 2. Undervisningsministeren bemyndiges til at fastsætte et maksimum for antallet af ugentlige undervisningstimer inden for de i § 16 i samme lov fastsatte rammer. Det således fastsatte maksimale antal undervisningstimer gælder også for folkeskolen i København, jfr. lovens § 35.

§ 3. Undervisningsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om et højeste antal lærerkræfter ved de af samme lovs § 2 omfattede skoler.

§ 4. Nærværende lov vil være at forelægge til revision i folketingssamlingen 1964-65.

Bemærkninger til lovforslaget.

I de sidste 10-15 år har lærermangelen været et af de alvorligste problemer inden for folkeskolen. I 1953 var der i alt 1 067 ledige stillinger i folkeskolen. Dette tal er i de mellemliggende år steget ret jævnt og er pr. 31. december 1960 opgjort til ialt 2953 ledige stillinger. Ved en pr. 15. august 1961 foretaget opgørelse androg antallet af ledige stillinger ialt 4192, hvorved der dog i et vist omfang er taget hensyn til nedsættelsen af lærernes pligtige ugentlige timetal fra 36 timer til 32 timer. Udviklingen på dette område er blevet nøje fulgt af undervisningsministeriet, bl. a. gennem et under 26. januar 1953 nedsat udvalg til overvejelse af forholdsregler til regulering af forholdet mellem lærertilgang og lærerbehold. Som et naturligt led i foranstaltningerne til nedbringelse af lærermangelen har man i første række tilstræbt en forøgelse af antallet af dimittender fra seminarierne, Undervisningsmin. 1961.

dels ved udvidelse af de bestående seminariers kapacitet, dels ved oprettelse af nye seminarier. Der er da også siden 1953 sket en betydelig stigning i antallet af dimittender fra seminarierne, dels ved optagelse af flere elever på de bestående seminarier, dels ved godkendelse af nye seminarier. Medens der således i 1953 blev dimitteret 968 lærere og lærerinder, vil der i 1961 blive dimitteret ca. 1 800 lærere og lærerinder. Fra 1964 og i årene derefter vil der årligt blive dimitteret ca. 2 200 lærere og lærerinder.

Behovet for lærere har imidlertid i de senere år vist en stærkt stigende tendens og er nu væsentligt større, end det for blot nogle år siden kunne påregnes. Der er flere årsager hertil. Et stort antal landkommuner, hvis skolevæsen ikke har opfyldt kravene i lov om folkeskolen af 18. maj 1937, har efter gennemførelsen af den ved lov nr. 163 af 7. juni 1958 foretagne ændring af folkeskoleloven udbygget

deres skolevæsen, således at der gives børnene det større antal undervisningstimer, som allerede folkeskoleloven af 1937 krævede. Hertil kommer, at de forbedrede muligheder, der ved ændringen af folkeskoleloven i 1958 er tilvejebragt for en videre frivillig udbygning af skolevæsenet i landkommunerne gennem oprettelse af 8. og 9. klasser og realafdelinger, er blevet udnyttet i langt højere grad, end man kunne forvente. I 1960 oprettedes der således i alt ca. 700 8. klasser og 128 9. klasser, og i 1961 oprettedes der ca. 1 000 8. klasser og 250 9. klasser. Med hensyn til realafdelingen er der siden 1959 oprettet i alt 150 nye 1. realklasser. Oprettelsen af disse nye klasser er en væsentlig årsag til, at antallet af nyoprettede stillinger inden for folkeskolen i de seneste år er steget betydeligt. I årene indtil 1959 blev der gennemsnitligt efter fradrag af nedlagte stillinger oprettet ca. 800 nye stillinger om året. I årene 1959 og 1960 var de tilsvarende tal henholdsvis 1 296 og 917. I 1961 må der på grundlag af en forespørgsel til skoledirektioner og byråd efter fradrag af nedlagte embeder forventes oprettet 2 160 nye stillinger, af hvilke en del dog må formodes at skyldes nedsættelse af lærernes pligtige timetal fra 36 timer til 32 timer ugentlig.

Gennemførelsen af den ved ændringen af folkeskoleloven i 1958 hjemlede særundervisning, jfr. § 2, stk. 2 i lovbekendtgørelse af 18. maj 1958 samt den med hjemmel i en tekstanmærkning til forslaget til lov om tillægsbevilling for finansåret 1961-62 med virkning fra 1. april 1961 foretagne nedsættelse af folkeskolelærernes pligtige timetal fra 36 timer til 32 timer ugentlig må ligeledes — når man ser bort fra besørgelsen af timerreduktionen som overtimer — beregnes at ville medføre en væsentlig stigning i behovet for lærere. Nedsættelsen af lærernes pligtige timetal må forventes at ville bevirke et øget lærerbehov på ca. 2 500 lærere.

Til delvis afhjælpning af den øjeblikkelige lærermangel er der gennemført forskellige foranstaltninger. Undervisningsministeriet har således i cirkulærer senest af 10. januar 1961 rettet en indtrængende henstilling til de lokale skolemyndigheder, særligt i kommuner, hvor antallet af undervisningstimer væsentligt overstiger de i lovgivningen fastsatte krav, om at foretage en midlertidig nedskæring af antallet af undervisningstimer i henhold til undervisningsplanen i skoleårene 1960-61 og 1961-62.

Undervisningsministeriet har endvidere henstillet til de lokale skolemyndigheder at undlade at besætte ledige eller nyoprettede stillinger og at søge dem varetaget som overtimer af det allerede ansatte lærerpersonale. Endvidere er der tilvejebragt hjemmel for at yde kommunerne sædvanlig lærerløns-

refusion på 85 pct. af udgiften til besørgelse af alle timer, som læses i henhold til den godkendte undervisningsplan, d. v. s. også udgiften til vederlag til faglærere og overtimer.

Endelig har man givet tilladelse til, at seminarieelever kan udsendes som vikarer i folkeskolen i 5 måneder såvel på den 4-årige som på den 3-årige linje. Ifølge en pr. 1. februar 1961 foretagen opgørelse blev på nævnte tidspunkt ca. 900 ledige stillinger bestridt af seminarieelever som vikarer.

De ovenfor nævnte midlertidige foranstaltninger har i et vist omfang muliggjort en lettelse i lærermangelen, men antallet af ledige stillinger er som foran nævnt fortsat meget stort og har i de seneste år ikke vist tendens til nedgang.

Behovet for lærere i folkeskolen må imidlertid set over en længere årrække forventes at ville stige betydeligt. Det økonomiske sekretariat har i samarbejde med det af undervisningsministeriet nedsatte førortaltale udvalg til overvejelse af forholdsregler til regulering af lærertilgang og lærerbehov og med statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne samt på grundlag af oplysninger fra Det statistiske departement om aldersfordeling m. v. foretaget en undersøgelse af det forventede behov for folkeskolelærere i årene indtil 1980. Af væsentlig betydning for en beregning af det fremtidige lærerbehov er den omstændighed, at der må påregnes en stigning i antallet af børn, der fortsætter deres skolegang efter undervisningspligtens ophør i det stigende antal 8. og 9. klasser samt realklasser. Ved opgørelsen over lærerbehovet i årene indtil 1980 er man gået ud fra følgende forudsætninger, der bygger på et skøn over den fremtidige udvikling:

1. Antallet af elever i 1. til 7. klasse er sat lig med antallet af 7-13-årige, således at man har set bort fra, om børnene frekventerer kommunale skoler, statsskoler, private skoler eller evt. undervises hjemme.

2. Man er gået ud fra en stigning i antallet af elever, der fortsætter skolegangen efter undervisningspligtens ophør, jfr. det ovenfor bemærkede. For 8. klassetrin har man forudsat 100 pct.s skolegang fra 1970, for 9. klassetrin 100 pct.s skolegang fra 1975 og for 10. klassetrin 70 pct.s skolegang fra 1980.

3. Man er endvidere gået ud fra en fordeling af eleverne mellem 8.-9. klassetrin og realafdelingen i forholdet 65 pct.-35 pct. fra 1970.

4. Alle elever fra 2. realklasse forudsættes fra 1970 at fortsætte i enten 3. realklasse eller 1. g.

5. Andelen af 16-årige, der frekventerer 1. g, forudsættes at stige med $\frac{2}{3}$ pct. årlig fra 8 pct. i 1960 til 21 pct. i 1980.

6. Der regnes med en gennemsnitlig klassekvotient på 24 for 1.-7. klasse og på 19 for 8.-10. klasse og realafdelingen.

7. Man er gået ud fra et lærerbehoav på 8 lærere til 7 klasser for de første 7 klassetrin, 2 lærere pr. klasse i 8.-10. klasse og 1,5 lærere pr. klasse i realafdelingen.

Det skal herved påny betones, at det ved en

beregning over det forventede fremtidige lærerbehoav over en så lang periode som 20 år har været nødvendigt at gå ud fra forudsætninger, som for en dels vedkommende er hypotetiske.

På ovennævnte grundlag har man foretaget følgende beregning vedrørende antallet af elever og elevklasser i samtlige skoler bortset fra de 3 gymnasieklasser samt lærerbehoavet i tiden indtil 1980:

<i>Antal elever:</i>	1/1-1965	1/1-1970	1/1-1975	1/1-1980
1.-7. klasse	516 000	516 000	555 000	616 000
8.-9.-10. klasse	52 000	92 000	113 000	131 000
Realafdelingen	73 000	67 000	64 000	67 000
I alt	641 000	675 000	732 000	814 000
<i>Antal elevklasser:</i>				
1.-7. klasse (kvotient 24)	21 500	21 500	23 125	25 667
8.-9.-10. klasse (kvotient 19)	2 737	4 842	5 947	6 895
Realafdelingen (kvotient 19)	3 842	3 526	3 368	3 526
I alt	28 079	29 868	32 440	36 088
<i>Lærerbehoav (antal lærere):</i>				
1.-7. klasse	24 510	24 510	26 363	29 260
8.-9.-10. klasse	5 474	9 684	11 894	13 790
Realafdelingen	5 763	5 289	5 052	5 289
I alt	35 747	39 483	43 309	48 339

Efter disse beregninger vil lærerbehoavet i de kommende 20 år stige stærkt, og pr. 1. januar 1980 vil behovet andrage ca. 48 300 lærere. Der er for øjeblikket ansat godt 25 000 lærere i skolen.

Antallet af dimittender fra seminarierne kan i årene 1960-65 anslås til ca. 1 840 årlig og derefter ca. 2 200 årlig. Ikke alle dimittender kan imidlertid forventes at ville søge ansættelse i folkeskolen, og det må påregnes, at kun 90 pct. eller måske kun 80 pct. af dimittenderne vil blive ansat i folkeskolen. Ved beregning af nettotilgangen af lærere må der endvidere tages hensyn til det antal nye lærere, der må anvendes til erstatning for lærere, der i årenes løb afgår på grund af alder, dødsfald m. v. Dette tal kan anslås til gennemsnitlig 600 lærere årlig med stigende tendens i årene fra 1970-80.

Der vil herefter fortsat i en længere årrække kunne forventes en betydelig lærermangel inden for folkeskolen. Ved bekæmpelsen af lærermangelen på længere sigt er seminariernes dimittendtal af afgørende betydning, og spørgsmålet om en yderligere forøgelse af dimittendtalet vil snarest muligt blive taget op til overvejelse.

Det vil imidlertid derudover være nødvendigt at gennemføre foranstaltninger til en begrænsning af det antal nye stillinger, der i de kommende år oprettes inden for folkeskolen. Med dette formål har

undervisningsministeren anset det for påkrævet at søge bemyndigelse til inden for de i folkeskolelovens § 16 anførte rammer at fastsætte regler om et maksimalt antal ugentlige undervisningstimer og til at udsætte dels den i folkeskolelovens § 12, stk. 1, foreskrevne nedsættelse af gennemsnitstallet af børn i en skoles klasser og dels den i samme lovs § 12, stk. 3 anførte nedsættelse af det elevtal i klasser for 6. og 7. skoleår, der kan danne grundlag for en deling af disse klasser, samt til at forhøje det i lovens § 12, stk. 3, anførte elevtal i realklasserne.

Det må endvidere forventes, at der vil kunne opnås en betydelig besparelse af lærerkræfter ved indførelse af regler om et højeste antal lærere ved de enkelte skoler beregnet i forhold til antallet af klasser og klasserækker. Der søges derfor tillagt undervisningsministeren bemyndigelse til at fastsætte regler derom.

Man har fundet det rimeligt, at den undervisningsministeren i henhold til lovforslaget givne bemyndigelse til under den herskende lærermangel at fravige de foran nævnte bestemmelser i folkeskoleloven kan tages op til fornyet overvejelse efter et vist antal år, hvorfor der i lovforslaget er optaget en bestemmelse om, at loven vil være at forelægge til revision i folketingsssamlingen 1964-65.